

PROSVETA KROZ ISTORIJU:

BURNO I NA MIŠIĆE

Može se reći da je počelo sa svetim Savom. Legende kažu da je učio narod svemu: od toga kako da šiju, prave prozore i grade brodove, do toga kako da im sir bude čvrst i šta da rade sredom i petkom. Nastavilo se sa manje ili više uspeha, ali uvek zahvaljujući entuzijazmu i ambiciji pojedinaca, bilo da je reč o Dositeju Obradoviću, Vuku Karadžiću ili onima koji su došli posle njih. Ako postoji zajednička crta za većinu ličnosti koje pamtimo kao velike srpske prosvetitelje, onda je to činjenica da su uvek nailazili na nerazumevanje, kako vlasti, od koje je njihov rad zavisio, tako i među narodom, kome je uvek trebalo objašnjavati i dokazivati da mu je obrazovanje potrebno.

U ovom, trećem broju "Obrazovanja za XXI vek" vraćamo se nekoliko vekova unazad i pokušavamo da damo pregled najznačajnijih ličnosti i institucija za istoriju prosvete u Srbiji. Kao što ćete videti na stranicama koje slede, ta istorija je burna i vrlo zanimljiva. Suprotno onome što bi se očekivalo, bilo je tu svačega: spletki, razjarenih ljubavnica, noćnih pijanki, pa čak i pokazivanja stražnjice. A ništa od toga ne bi se moglo podvesti pod periferno i nevažno. Naprotiv, svaki od pomenutih događaja pretio je u pojedinim trenucima da ozbiljno ugrozi sudbinu srpskog školstva.

x

LIČNOSTI

Prvi i najstariji

U ne kratkoj, ali prilično haotičnoj istoriji srpske prosvete, nije malo onih koji su doprineli, često i na silu, sukobljavajući se sa vlastima i nailazeći na nerazumevanje, tome da se obrazovanje u Srbiji institucionalizuje. Redovi koji slede podsećanje su na najznačajnije ličnosti za institucije obrazovanja u Srbiji

PRVI SRPSKI MINISTAR PROSVETE

DOSITEJ OBRADOVIĆ (1742–1811)

SPOMENIK D. OBRADOVIĆU U BEOGRADU

MALO JE DETALJA Dositejeve biografije koji su nepoznati široj javnosti. Teško je u savremenoj srpskoj istoriji naći ličnost koja je više doprinela prosvetljenosti Srba, kako kroz obrazovne institucije tako i na druge načine.

Umesto plemenskog i veroispovednog shvatanja nacije, Dositej je postavio novo i savremeno. Rušenje starog i propagiranje novog glavna je karakteristika njegovog doprinosa književnosti i kulturi. Do njega, književnost je bila lokalnog, plemenskog ili veroispovednog karaktera, pisana pokrajinskim narečjem ili jezikom odgovarajuće veroispovedi. Dositej prvi svesno stvara pravu nacionalnu književnost na čistom narodnom jeziku, namenjenu najširim slojevima srpskog naroda. Do njega, na književnosti su isključivo radili crkveni ljudi za crkvene potrebe. On raskida sa tradicijom i počinje

da unosi u narod napredne ideje sa Zapada, ono što je naučio i primio iz racionalističke filozofije XVIII veka. Njegovo znanje je bilo obimno i raznoliko: prošao je kroz duhovni uticaj verske mistike, ruske dogmatičke književnosti, grčkih crkvenih reformatora, nemačkog protestantizma i francuskog i engleskog racionalizma. On kupi i prerađuje velike istine, poučne i lepe misli iz svih vremena i od svih naroda, od Platona i Aristotela do Labrijera, Molijera, Lesinga i Voltera. Kao ubeđeni pristalica racionalističke filozofije, Dositej veruje u svemoć razuma i nauku ističe iznad svega. Učiniti nauku i filozofiju dostupnim svim ljudima, i onim u najzabačenijim selima, jeste njegovo najviše načelo. Svi njegovi radovi su uglavnom zbirke prevedenih i prerađenih “raznih poučnih stvari”, od “svega pomalo ali lepo”, kako sam kaže.

Prvi Dositejev štampani rad “Ljubezni Haralampije” štampan je u Lajpcigu kao poziv za pretplatu na “Sovjete zdravog razuma”. To je njegovo čuveno programsko pismo, gde su u vidu manifesta izložene njegove osnovne ideje: da je nameran štampati za narod jednu knjigu na prostom narodnom jeziku za proste seljake.

Kao praktičan mislilac i narodni učitelj, on nauku i književnost smatra samo kao sredstvo da se kod čoveka razviju “čovekoljublje i dobra narav”, sve svodi na vaspitanje mladeži i smatra “tu stvar najnužniju i najpolezniju čoveku na svetu”. Kad govori o vaspitanju, Dositej ne misli na vaspitanje samo muške dece već i ženske. Umesto istočnjačkog i patrijarhalnog shvatanja ženine uloge u društvu on postavlja novo shvatanje u duhu racionalističke filozofije Zapada: traži da i ženska deca uče ne samo čitanje i pisanje već sva znanja dostupna muškarcima.

U poslednjoj godini života postao je prvi srpski ministar prosvete. Bio je i upravnik svih škola u ustaničkoj Srbiji, a kao član Sovjeta učestvovao je i u izradi svih zakona.

PRVI PREDSEDNIK SANU

JOSIF PANČIĆ (1814–1888)

NAKON OSNOVNOG I srednjeg školovanja u Gospiću i Rijeci, 1830. godine prelazi u Zagreb da nastavi školovanje u visokoj školi Regia Academica Scientiarum. U dodiru sa nekim Mađarima saznao je da u Pešti postoji Medicinski fakultet, na kome se u to vreme održavala i nastava iz prirodnih nauka. Postao je doktor medicine 7. septembra 1842. izradivši tezu Taxilogia botanica. Proveo je dve godine u Ruksbergu u Banatu, gde se bavio i vaspitanjem dece vlasnika tamošnjih rudnika Hofmanova. Odatle se uputio u Beč da izvrši odredbu svoga herbara. Boraveći u Beču upoznao se sa Vukom

JOSIF PANČIĆ

Karadžićem koji ga upućuje u Srbiju da stupi u državnu službu. U Srbiju stiže u maju 1846. godine za vreme vladavine kneza Aleksandra Karađorđevića i nailazi na vrlo loš prijem.

Gotovo sasvim ostao je bez sredstava za život i pomišljao je da se vrati, ali ga je u tome sprečio poziv Avrama Petronijevića, ministra spoljnih poslova, da se privremeno zaposli kao lekar u Jagodini i da radi na suzbijanju zaraze trbušnog tifusa, koja se širila među radnicima fabrike. U februaru 1847. postavljen za kontraktualnog lekara i fizikusa jagodinskog okruga. Iste godine je zatražio otpust iz austrougarskog podanstva i prijem u srpsko podanstvo. Krajem iste godine dobio je premeštaj u Kragujevac i postavljen je na upražnjeno mesto za privremenog okružnog fizikusa 12. novembra 1847. godine.

Iduće, 1850. godine 8. januara primljen je u Društvo srpske slovesnosti (preteča Srpske akademije nauka i umetnosti), a 1853. postavljen je za profesora prirodnih nauka u Liceju, najpre za kontraktualnog, a 1854. za redovnog profesora. U to vreme nije imao nijedan objavljen naučni rad. Postavljen je za profesora samo na osnovu saznanja i uverenja da je on najbolji poznavalac flore Srbije.

Godine 1855. Pančić je prvi put čuo da u Zapadnoj Srbiji postoji posebna vrsta četinarina – omorika. Deset godina kasnije dobio je dve njene grane. Trebalo je da prođe još deset godina da na planini Tari, u zaseoku Đurići, 1. avgusta 1877. (prema nekim izvorima, 1875) pronađe do tada nepoznati četinar – omoriku, koja je po njemu dobila ime Pančićeva omorika. Tokom svoga višegodišnjeg rada otkrio je 102 i opisao oko 2500 biljnih vrsta. U Liceju i docnije u Velikoj školi Pančić je ostao do kraja života.

**PRVI REKTOR LICEJA U KRAGUJEVCU
(PRETECA BEOGRADSKOG UNIVERZITETA)**

ATANASIJE NIKOLIĆ (1803–1882)

PRVI JE REKTOR Liceja u Kragujevcu, prvi pisac srpskih udžbenika algebre i geometrije, prvi obrazovani srpski inženjer i pokretač inženjerskog obrazovanja u Srbiji. Prvi je graditelj modernih puteva i projektant prve železničke trase, prvi je reformator srpske poljoprivrede i osnivač prve poljoprivredne škole, sa Jovanom Sterijom Popovićem pokrenuo je osnivanje Društva srpske slovesnosti i Narodne biblioteke, otpočeo je proslavljavanje Svetog Save u školama. Bio je saradnik i poverljiva ličnost kneza Mihaila Obrenovića i Ilije Garašanina. Pisao je drame, poljoprivredne pouke, udžbenike, književne prikaze, skupljao je narodne pripovetke.

ATANASIJE NIKOLIĆ

Kao prvi rektor Liceja počeo je sa radom 3. oktobra 1839. i predavao matematiku na Liceju do kraja oktobra 1842, kada je došlo do smene dinastija na srpskom prestolu.

Atanasije Nikolić je napisao prve udžbenike iz matematike za Licej i to:

Algebra–ustrojena za upotrebljenje slišatelja filosofije u Liceumu Knjaževstva Srbije, 149 strana, pojavila se 26. septembra 1839.

Elementarna geometrija–ustrojena za upotrebljenje slišatelja filosofije u Liceumu Knjaževstva Srbije, izašla 1841. godine.

Na njegov predlog Savindan je od 1840. u Srbiji ustanovljen kao školska slava. Redovni član Društva srpske slovesnosti postao je 27. maja 1842. a sekretar Društva bio je 1842/43.

Koreni obrazovanja u Srbiji

A. ANĐIĆ

NE GLEDAJ PROFESORA U OČI: Karlovačka gimnazija

SA SVOJIH 219 godina postojanja, Karlovačka gimnazija je najstarija gimnazija u Srbiji. Kada je prvog novembra 1792. počela sa radom, imala je ukupno tri profesora i isto toliko razreda, od kojih je jedan bio pripremnii. S obzirom na tadašnje uslove, podrazumevalo se da je isključivo muška škola, a da se nastava odvija na latinskom jeziku. Tokom decenija, Karlovačka gimnazija je menjala svoj profil, promenila je čak i zgradu, a od pre dve godine posebnim ukazom Vlade Srbije proglašena je školom od nacionalnog značaja za Republiku, imajući u vidu njenu tradiciju i uspeh učenika. Ovu čast dobile su samo još Matematička i Filološka gimnazija u Beogradu.

U XVIII i XIX veku Sremski sa Karlovačkom Mitropolijom predstavljali su duhovno i političko uporište Srba u Habzburškoj monarhiji.

U poslednjoj deceniji XVIII veka okolnosti su išle naruku osnivanju ove gimnazije.

Ugledni karlovački trgovac i zanatlija Dimitrije Anastasijević Sabov dao je tadašnjem mitropolitu Stefanu Stratimiroviću određenu sumu novca da je upotrebi “na dobro” srpskog naroda, kako misli da je najpametnije. Na inicijativu mitropolita Stratimirovića, uključuju se i drugi građani i tako je prikupljeno dovoljno materijalnih sredstava. Takođe, novi car Leopold II pokazuje mnogo veću predusretljivost prema srpskom narodu na ovim prostorima u odnosu na svoje prethodnike i daje dozvolu mitropolitu da se osnuje gimnazija. Do tada, austrijski carevi nisu imali blagonaklon stav prema ovakvim težnjama. (Zanimljivo je pomenuti da je car Leopold II, koji je važio za vrlo liberalnog, iznenada umro 1792, tako da je na habzburškom prestolu proveo napune dve godine.)

Samo osnivanje Karlovačke gimnazije nadzirala je Ilirska dvorska kancelarija. Pri menjivao se nastavni plan koji je bio važeći

za škole u Ugarskoj tako da su njeni učenici mogli da nastave se obrazovanjem u Austriji i Ugarskoj.

Nastava na srpskom jeziku počinje da se odvija od 1852. godine, a u tom trenutku su, pored do tada nastavnih latinskog i nemačkog, đaci učili i grčki i mađarski jezik. Osim toga, učenici su imali časove istorije, geografije, etike, logike, prirodnih nauka.

U prvoj polovini XIX veka Karlovačka gimnazija je imala šest razreda, pa su učenike pete godine zvali retorima, a šeste poetama, zbog časova retorike i “nauke o stihotvorstvu” koje su dobijali u tim razredima.

Do 1921. godine Karlovačka gimnazija je bila pod patronatom Srpske pravoslavne crkve, a od tada postaje državna realna škola.

Mitropolit Stratimirović je doveo prvog direktora, Andriju Grosa, Slovaka koji je doktorirao u Jeni. Nekoliko direktora koji su došli posle njega takođe su bili slovačke nacionalnosti. Jedina žena koja je sedela u

direktorskoj fotelji bila je Nevenka Dobrnjovska, čiji je direktorski staž trajao 12 godina.

Kada je Vukov pravopis zvanično uveden, tadašnji patrijarh Josif Rajačić zabranio je da se on upotrebljava u Karlovačkoj gimnaziji. Međutim, četiri godine kasnije na insistiranje pojedinih profesora, 1872. Vukovim pravopisom bio je napisan program Velike gimnazije Karlovačke. Zalaganjem patrijarha Rajačića, od 1860. godine Sveti Sava će se proslavljati kao školska slava.

Od 1873. gimnazija u Sremskim Karlovcima dobija i pravo da se u njoj polaže ispit zrelosti.

Disciplina je bila stroga, pa su u kaznene mere spadale batine, školski zatvor i isključenje.

Kako navode neki izvori, smatralo se da je nepristojno pogledati nastavnika u oči, a đacima je bio zabranjen boravak u ženskom društvu i prisustvo na balovima. Od 1907. godine nastavu su mogle da prate i devojke,

ali u početku uslov je bio da su iz Sremskih Karlovaca. Razlog je veoma predvidiv – da bi roditelji uvek mogli da ih kontrolišu. U okviru ove škole postojali su “Blagodjejanije”, što je bio internat za siromašne učenike, i Konvikt za decu bogatijih roditelja.

Prvih sto godina Karlovačka gimnazija se nalazila u zgradi nekadašnje Latinske škole koju je osnovao mitropolit Pavle Nenadović, osnivač klirikalno narodnog fonda iz kog su se izdvajala znatna sredstva za prosvetne potrebe. Međutim, smrću mitropolita Nenadovića gasi se Latinska škola, zajedno sa skoro svim školama koje su u to vreme postojale u Sremskim Karlovcima. U tom objektu, prizemnoj i niskoj kući, nalazili su se i učionice i stanovi za nastavnike i učenike. Tokom prvog veka svog postojanja tu je bila smeštena Karlovačka gimnazija. No, 1892. godine podignuta je zgrada u kojoj se i danas nalazi ova obrazovna ustanova. Napravljena je prema projektu budimskog arhitekta Đule Partoša, a zahvaljujući sredstvima patrijarha Germana i njegovog brata prote Stevana Anđelića. Oni su u tu svrhu dali 162.500 forinti. Podignuta je po ugledu na srpske crkve i manastire, a u početku je ujedno služila i kao Patrijaršijski dvor. Kada je izgrađena krajem devetnaestog veka, smatrana je jednom od najlepših srpskih zgrada u Vojvodini.

U klupama Karlovačke gimnazije sedeli su između ostalih Dimitrije Davidović, Sima Milutinović Sarajlija, Jovan Sterija Popović, Branko Radičević, Josif Rajačić, Vasa Stajić, Borislav Mihajlović Mihiz, Vida Ognjenović. Pokušao je da se upiše i Vuk Stefanović Karadžić, ali je sa svojih 19 godina bio prestar.

U jednoj izjavi, uz opasku da nisu svi đaci bili dobri i mirni, ali se rado sećaju Gimnazije, sadašnji direktor Rade Zejak spomenuo je da je i Đorđe Balašević tu završio treći razred.

Sredinom šezdesetih godina XX veka osnivaju se osmogodišnje osnovne škole, pa tako Karlovačka gimnazija postaje četvorogodišnja. Od školske 1990/91. godine ona je jezička gimnazija u kojoj postoje dva smera, klasični i savremeni, živi jezici. Ima oko 500, a svake godine upiše se novih 140 đaka koji polažu prijemni iz srpskog i nekog stranog

jezika. Pored klasičnih i engleskog, imaju mogućnosti da uče nemački, francuski, italijanski, španski, ruski. Kao i kod ostalih gimnazija tog tipa, veći broj učenika čine devojke. Đaci dolaze iz pedesetak opština iz Srbije i Republike Srpske. U okviru škole, postoje hor, glumačka sekcija, a i redovno izlazi list “Branko” koji uređuju učenici.

Karlovačka gimnazija je urađena muzejski. U njoj su se snimali kulturni filmovi kao što su *Balkan ekspres*, *Varljivo leto*, a verovatno da je mlađe generacije najbolje pamte po scenama iz filma *Lajanje na zvezde*.

Nekima je ostala vrlo upečatljiva i jedna skorija scena koja se odvija u prostorijama ove zgrade. Naime, pre dve godine, u svečanoj sali ove gimnazije Jelena Karleuša je snimila spot za svoju pesmu *Tihi ubica* (o čemu je “Vreme” već pisalo). Poluobnažena pevačica je smestila krevet sa crvenom posteljinom u salu i meškoljila se, za potrebe spota, (ne)obučena u crni čipkani veš dok se u pozadini vide oslikani zidovi najstarije gimnazije. Javnost, bar jedan deo, se sablaznila, a profesori i učenici ove škole su pisali peticiju govoreći da ih je prvi put sramota što su vezani za Karlovačku gimnaziju. Drugi deo javnosti smatrao je da je tolika sablažnjenost izraz lažnog morala. A verovatno da je nemali broj onih kojima se spot dopao.

Direktor Rade Zejak, inače profesor muzike, tvrdio je da nikada ne bi dao odobrenje za tako nešto i da je sve urađeno, u noći uoči Svetog Nikole, dok je on bio na službenom putu. U anketi koju je tada sproveo jedan beogradski dnevni list profesorka ove Gimnazije kazala je da joj je drago što se u kadrovima ipak ne vidi bista mitropolita Stefana Stratimirovića.

Biblioteka Karlovačke gimnazije najstarija je školska biblioteka u Srbiji. Ima jednako dugu tradiciju kao i škola i poseduje oko 18.000 naslova. Od vrednih knjiga, tamo se nalaze fototipsko izdanje “Miroslavljevog jevanđelja”, “Četvoroevanđelje” iz 16. veka, “Služabnik” Vićenca Vukovića iz 1554. godine, zatim prva izdanja Dositeja Obradovića, Branka Radičevića, Vuka Karadžića i mnoge druge.

JELENA JORGAČEVIĆ

PRVA KRAGUJEVAČKA GIMNAZIJA

Klica za univerzitet

Na samom početku svog rada, škola umalo da bude zatvorena, zbog mešanja Miloševe ljubavnice Jelenke u školske poslove

ISTRAJAVNA UPRKOS "MALOJ GOSPOĐI": Prva Kragujevačka

PRVA KRAGUJEVAČKA GIMNAZIJA je najstarija gimnazija u Srbiji u kojoj se nastava odvija na srpskom jeziku, odnosno najstarija gimnazija osnovana južno od Save i Dunava, na teritoriji Srbije. Prema podacima iz "Spomenice Gimnazije u Kragujevcu 1833–1983", izdate povodom 150. godišnjice škole, preteča gimnazije osnovana je ne u Kragujevcu, već u Beogradu. Naime, 1830. počela je da radi prva srednja škola, bez imena, ali nazivana "verhovna", "viša" ili "velika. Vodio ju je Dimitrije Isailović, istovremeno

i upravnik Tipografije. Nimalo mu nije bilo lako, jer su roditelji odvrćali decu od škole, a ni Miloš Obrenović nije imao mnogo razumevanja za Isailovićeve probleme i potrebe škole. Prva generacija učenika je, zbog slabih rezultata, Isailovićevom odlukom – ponovila razred. Tako je prva generacija dvogodišnje škole školovana zapravo tri godine, ali pojedina svedočanstva kažu da ni posle ponovljenog razreda nisu bili osposobljeni za činovnički posao. Godine 1833. Miloš Obrenović odlučuje da preseli Tipografiju u

Kragujevac, što je značilo da se seli i Dimitrije Isailović, a s njim i škola. Miloš je smatrao da je jednostavnije narediti i đacima da krenu u Kragujevac za svojim jedinim nastavnikom nego da traži drugog koji bi ih podučavao u Beogradu. I tako je u novembru 1833. godine u Kragujevcu počela sa radom Velika škola, prva srednja škola u Kneževini Srbiji.

Iz iste godine potiče i najraniji školski zakon u Kneževini – "Ustav narodni škola u Knjaževstvu Servije". Njime je Velika škola definisana kao trogodišnja, sa tri učitelja i direktorom. Časovi su održavani pet dana u sedmici, po dva časa pre i dva po podne. Već na samom početku rada, škola umalo da bude zatvorena. U "Spomenici Gimnazije u Kragujevcu" u tekstu "U Kneževini i Kraljevini Srbiji" istoričar Radoš Ljušić piše o profesoru Atanasiju Todoroviću koji nije mogao da podnese to što se Miloševa ljubavnica, "mala gospođa" Jelenka, mešala u školske probleme. On se u jednom pismu bratu požalio na nju, pismo je nekako dospelo do Miloša, pa je nesrećni Todorović završio na sudu. Proglašen nedostojnim, Todorović više nije mogao da bude predavač u školi, pa je u njoj ostao samo jedan nastavnik, što je ozbiljno ugrozilo funkcionisanje nastave i opstanak škole. Opet je u pomoć priskočio Dimitrije Isailović i spasao školu od zatvaranja.

Školske 1835/36. godine, škola je postala četvorogodišnja, a od tada počinje i da se naziva Gimnazija. Na predlog ministra prosvete Stefana Stefanovića Tenke iz 1838. godine, uvedeni su peti i šesti razred. Njegovo obrazloženje bilo je u tome da đaci četvorogodišnju školu završavaju u uzrastu od 14 ili 15 godina, "u nejakom uzrastu, pa nisu sposobni ni za javnu službu ni za pohađanje viših nauka. Otuda oni provode besposleni izvesno vreme posle svršetka gimnazije." Knez Miloš je ukazom od 1. jula 1838. godine osnovao Licej i produžio školovanje na šest godina.

Godine 1841. Licej je preseljen u Beograd, čime je postavljen temelj za budući Univerzitet u Beogradu. Četiri godine Kragujevac je bio bez škole, a onda je knez Aleksandar Karađorđević ukazom preselio čačansku polugimnaziju u Kragujevac. Tokom narednih decenija, opstanak škole bio je više puta ugrožen, što zbog đачkih pobuna protiv profesora i nezadovoljstva njihovim metodama, što zbog sukoba unutar nastavničkog kolektiva. Konkretno, 1842. godine, isti onaj Dimitrije Isailović zahvaljujući kom je nastala

škola, došao je u Kragujevac iz Beograda u ulozi školskog nadzornika. Odatle je napisao ozlojeđen izveštaj, zgrožen ponašanjem profesora, njihovim noćnim pijankama u Trmbasu nadomak Kragujevca, po svadbama i veseljima, a izvesni profesor Milovuk posebno je istaknut (iako se i drugi slično ponašaju), zato što je imao običaj da učenicima koji traže nekakvo pojašnjenje, okrene stražnjicu rekavši joj: "Kaži im što te pitaju."

Od 1887. godine škola je smeštena u zgradu u kojoj se i sada nalazi. Projekat je urađen u Beču, a izgradnja je trajala od 1884. do 1888. god. Stolarija je još uvek iz tog perioda, a izgrađena je u jednoj bečkoj stolarskoj radionici. Zgrada je pod zaštitom države kao kulturno-istorijski spomenik.

Osim po tome što je jedna od najstarijih škola u Srbiji, Prva kragujevačka gimnazija prepoznatljiva je i po tragediji iz 21. oktobra 1941. kada su jedinice nacističke Nemačke streljale oko 2800 ljudi, među kojima nekoliko desetina gimnazijalaca i njihovih profesora. Na prvom spratu Prve kragujevačke gimnazije nalazi se spomen-učionica, prostranija i veća od ostalih, sa slikama Šumara i topovskih šupa u koje su bili smešteni pre streljanja. Iako je drugačija od ostalih, i u spomen-učionici se odvija nastava.

Zbog tradicionalne sklonosti ka prepravljanju i modifikovanju istorije, teško je pouzdano utvrditi koliko je učenika streljano. Ipak, imena streljanih profesora i drugog osoblja Prve i Druge muške realne gimnazije i Ženske učiteljske škole poznata su. U holu gimnazije, odmah po završetku Drugog svetskog rata postavljena je spomen-ploča na kojoj piše: "Iz ove škole su nemački okupatori izveli i streljali 21. oktobra 1941. godine 300 učenika, vernih sinova svoje domovine koji su zajedno sa svojim profesorima pevajući išli u smrt, prkosili neprijatelju, klicali slobodi i pokazali budućim pokolenjima kako treba voleti svoj narod i otadžbinu."

Školu danas pohađaju 1124 učenika i u njoj je zaposleno 86 nastavnika. U školi postoje četiri smera: prirodno-matematički, društveno-jezički, specijalizovano matematičko odeljenje (svojevremeno istureno odeljenje Matematičke gimnazije iz Beograda) i ogledno odeljenje (VII razred osnovne škole).

Škola je 11. decembra 2008. odlukom Vlade Republike Srbije proglašena za školu od posebnog nacionalnog značaja. ×

NAJSTARIJA ŠKOLA U SRBIJI – "KRALJ PETAR I" BEOGRAD

Čitati, pisati, govoriti

Najstarijom školom u Srbiji smatra se beogradska Osnovna škola "Kralj Petar I". Godine 2008. ova škola obeležila je 290 godina postojanja i rada. Kroz decenije i vekove, škola je menjala nazive i sa promenljivom srećom prolazila kroz burna vremena, ali je opstala kao prva i najstarija, sa korenima koji sežu do 1718.

U monografiji škole, izdatoj povodom jubileja, navodi se da se prvi put pominje Mala srpsko-slovenska škola u Beogradu, u kojoj podučava daskal (učitelj) Stevan. Nalazi se u mitropolitovom domu pored Saborne crkve i izdržavaju je mitropolija, varoška uprava i sami roditelji. Međutim, u Beogradu je još početkom XVIII veka postojala Mala grčka škola, koju su za svoju decu izdržavali grčki trgovci. Kada su po dolasku Austrijanaca mnogi od njih napustili Beograd, školi je pretilo zatvaranje. Tada ju je mitropolit Mojsije Petrović "uzeo pod svoje i postavio jednog učitelja Grka da uči srpsku decu, grčki čitati, pisati, govoriti, pevati". Na osnovu toga, može se smatrati da je Mala srpsko-slovenska, odnosno kasnije Varoška osnovna škola daleka preteča današnje škole i njen početak treba vezivati za 1718. godinu, preuzimanjem Grčke škole od strane mitropolita, i njeno korišćenje za obučavanje srpske dece u njegovom domu.

Beogradskim mirom 1739. godine severna Srbija je ponovo pod Turcima, pa se gasi Mala škola, a srušen je i mitropolitov dvor. Posle Prvog ustanka, škola se od 1809. godine razvija kao Mala škola. Smeštena je u prizemlje tek osnovane Velike škole, u zgradi sadašnjeg Muzeja Vuka i Dositeja i ima tri razreda.

Nešto kasnije ponovo radi pored Saborne crkve. Škola se do 1878. zvala Osnovna škola kod Saborne crkve, zatim Osnovna muška i ženska škola kod Saborne crkve do 1925. a do 1945. nosi naziv Osnovna škola "Kralj Petar". Do 1952. godine zvala se Osnovna škola broj jedan, potom Osnovna škola "Braća Ribar", a u aprilu 1993. ponela je naziv Osmogodišnja škola "Kralj Petar I".

Kroz nju su, bilo kao učitelji ili učenici, prošli Vuk Stefanović Karadžić, Dositej Obradović, kralj Petar Prvi Karađorđević, Mihajlo Petrović Alas, Stevan Mokranjac, Moša Pijade, braća Ribar...

Najmlađe generacije i danas uče u zgradi koju je projektovala Jelisaveta Načić, prva žena arhitekta u Srbiji. Zdanje u Ulici kralja Petra je spomenik kulture i tu su smešteni učenici od 1. do 3. razreda, a na lokaciji u Ulici maršala Birjuzova uče đaci od 4. do 8. razreda.

RAZMENA UČENIKA

“PARTNERSTVO NA DELU” je projekat kojim će doći do povezivanja srednjih ekonomskih škola Srbije i Nemačke. Trideset ekonomskih škola u Srbiji moći će zahvaljujući tom programu da organizuju posete partnerskim školama u Nemačkoj. Prilikom da sedam dana provedu u toj zemlji i uporede obrazovne sisteme imaće po 25 učenika, dva nastavnika i direktor svake škole. Deset ekonomskih škola već je uspostavilo partnerstvo sa svojim kolegama u Nemačkoj, dok je za preostalih 20 raspisan konkurs. Selekcija škola ostvariće se u tri faze. U prvoj će se odabrati 25 škola koje će biti pozvane na intervju u Beograd, a zatim će se izbor svesti na konačnih 20 obrazovnih srednjoškolskih ustanova. Konačno, same škole će izabrati po 24 učenika koji će učestvovati u programu.

Konkurs za prijavljivanje škola otvoren je do 2. februara, a prva razmena učenika planirana je za maj ove godine.

Projekat “Partnerstvo na delu” sprovodi Evropski pokret u Srbiji uz finansijsku podršku USAID-a i GTZ-a. Cilj je uspostavljanje dugoročne saradnje i razmena iskustava u stručnim oblastima.

Sličan program organizuje i neprofitna, nevladina organizacija Interkultura. U programu razmene odeljenja, oni nude mogućnost grupi od 20 učenika u pratnji profesora, da odu u inostranstvo i učestvuju u nastavnim, kulturnim i zabavnim aktivnostima lokalne zajednice koju posećuju. Posle nekoliko meseci, domaćini uzvraćaju posetu.

Takođe, srednjoškolci mogu da provedu godinu dana u Paragvaju, Egiptu, Americi, Nemačkoj ili Tajlandu.

LEPA VEST ZA “STARE” STUDENTE

STUDENTIMA KOJI SU nastavu pohađali po starijim programima najverovatnije će biti produžen rok za završetak studija. Zakonom o

visokom obrazovanju kao krajnji rok za diplomiranje predviđena je školska 2011/12. Ukoliko ne bi završili studije do tada, studenti bi izgubili pravo na studiranje. Problem predugog studiranja odavno je slaba tačka visokog obrazovanja u Srbiji. Predviđanja i očekivanja su da će Bolonjski sistem skratiti dužinu studija. A jedan od načina je bio i davanje roka “većitim studentima”.

Međutim, prema pisanju “Večernjih novosti”, postoji velika mogućnost da će akademci koji nisu studirali po Bolonjskom sistemu imati mogućnosti da završe studije do 2015. godine.

U radnoj grupi napominju da je reč uglavnom o onima kojima je ostalo nekoliko ispita, ali su zbog situacije u društvu morali da počnu da rade.

“Stari” studenti moći će da se prebace na Bolonjski sistem, što podrazumeva polaganje razlike u ispitima, čiji broj opet zavisi od

toga koliko se razlikuju stari i novi nastavni program. Prema informacijama Rektorata Univerziteta u Beogradu, ima blizu 12.500 studenata kojima je istekao apsolventski staž. Zanimljivo je da više od 700 studenata da bi završili studije moraju da daju samo još jedan ispit. Više od 20 odsto treba da položi tri ispita da bi imali diplomu u džepu.

PETI KRUG AKREDITACIJE

U AKTUELNOM CIKLUSU akreditacija visokoškolskih ustanova u Srbiji, Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta odbila je tri ustanove. Dva fakulteta su dobila akreditaciju, dok je osam upozoreno.

Akreditacija je počela pre oko dve i po godine i do sada su okončana četiri ciklusa. Peti, koji je trenutno u toku, najverovatnije je i poslednji.

Dozvolu za rad u ovom krugu dobili su Medicinski fakultet Univerziteta u Beogradu i Fakultet za uslužni biznis (FABUS) Univerziteta u Sremskoj Kamenici. Odbijeni su beogradski Fakultet za ekonomiju i političke nauke Alfa univerziteta i Fakultet za menadžment tog univerziteta u Novom Sadu, kao i Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo u Beogradu. Odbijeni fakulteti imaju mogućnost žalbe u roku od mesec dana koju predaju Nacionalnom savetu za visoko obrazovanje. On može potvrditi odluku komisije ili doneti rešenje o akreditaciji.

Akte upozorenja dobili su Akademija umetnosti Univerziteta u Novom Sadu, Fakultet umetnosti Univerziteta u Nišu, Fakultet za dizajn Univerziteta Union, US Medical school beogradske Medicinske akademije, Fakultet za strane jezike Alfa univerziteta, Fakultet za poslovne studije Univerziteta Megatrend, Fakultet za evropski biznis i marketing Evropskog univerziteta, Fakultet za menadžment nekretnina Univerziteta Union. Ove akte dobijaju obrazovne ustanove koje ne ispunjavaju sve standarde, ali imaju mogućnost da, u roku koji ne može biti duži od 90 dana, poboljšaju kvalitet i predaju Komisiji novu dokumentaciju.

Ukoliko ne dobiju akreditaciju, fakulteti ne smeju da upisuju brucioše, a već upisani studenti mogu da završe školovanje na tom ili fakultetu koji mu je sličan.

VREME

Copyright © 1997–2005 Vreme

PDF izdanje razvili: Saša Marković i Ivan Hrašovec

obrada: Marjana Hrašovec